

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.1.1 Uitgangspunten van het risicomanagementbeleid

Risico nemen hoort bij publiek bestuur. Bij besturen worden bestuurlijke en ambtelijke keuzes gemaakt waarbij er altijd onzekerheden zijn die risico's met zich mee brengen. Wat daarbij mag worden verwacht, is dat de gemeente risico's tijdig onderkent en zo goed mogelijk beheerst. Risicobeheersing is niet hetzelfde als risicovermijding, soms is het verstandig om een risico te accepteren.

Belangrijke uitgangspunten van het gemeentelijk risicobeleid zijn vastgelegd in de Nota Risicomanagement 2014-2018. De gemeente Amsterdam streeft naar risicomanagement volgens ISO 31000-standaard, een standaard voor de organisatie van het risicomanagement en het proces waarmee risico's en de beheersing daarvan op een gedegen en een gestructureerde wijze plaatsvinden en worden vastgelegd.

4.1.2 Organisatie van het risicomanagement

Het risicomanagement binnen de gemeente Amsterdam is zo georganiseerd dat het management van de gemeentelijke afdelingen (resultaatverantwoordelijke eenheden / rve's) en de stadsdeelorganisaties verantwoordelijk is voor de beheersing van risico's bij hun bedrijfsprocessen. Het management wordt daarbij ondersteund door business- en stadsdeelcontrollers. Op deze manier is risicomanagement geïntegreerd in de bedrijfsvoering. Op concernniveau geven we vanuit specifieke expertise invulling aan risicobeheersing van concernbrede risico's. De onderlinge samenwerking is vastgelegd in een organisatiemodel dat weergeeft hoe de verantwoordelijkheid voor risicomanagement is verdeeld.

Daarnaast zijn er de projecten en de programma's. De gemeente Amsterdam initieert en geeft uitvoering aan projecten om programmadoelstellingen te halen en om de bedrijfsvoering en de dienstverlening op het gewenste niveau te houden. Projecten met een hoge mate van complexiteit en invloed op de gemeente, kunnen onder de Regeling Risicovolle Projecten gebracht worden (hierna: de regeling). De regeling stelt eisen aan het project- en risicomanagement, de bestuurlijke informatievoorziening en het omgevingsmanagement. De regeling verplicht het organiseren van een Programma van Tegenspraak binnen de projecten.

In het verlengde van de regeling ligt het programma LetOp (Leren en Tegenspraak Organiseren bij Projecten). Het programma is gericht op betere besluitvorming en aandacht voor het risico van tunnelvisie en blinde vlekken als we in de trechter van een project of programma stappen. De middelen die dit programma beschikbaar maakt, zijn verschillende vormen van tegenspraak, met inzet van zowel interne als externe experts.

4.1.3 Weerstandsvermogen

Wettelijk kader en gemeentelijk beleid

Artikel 11 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) verplicht overheden tot een risicomanagementbeleid waarin de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit een rol spelen.

De *beschikbare* weerstandscapaciteit is het geheel van middelen en mogelijkheden om onvoorziene gebeurtenissen op te vangen. De belangrijkste bron voor beschikbare weerstandscapaciteit is de Algemene Reserve.

De *benodigde* weerstandscapaciteit wordt bepaald door het resterend risico. Dat is het risico waaraan de gemeente na het treffen van beheersmaatregelen nog is blootgesteld en dat redelijkerwijs niet in de programmabegrotingen kan worden opgevangen.

Voor het resterend risico moet binnen de gemeentebegroting dekking aanwezig zijn. Voor de hoogte van de dekking heeft de gemeenteraad normen gesteld in de Nota Risicomanagement 2014-2018. De hoogte van de dekking komt tot uiting in het weerstandsvermogen. Weerstandvermogen is de verhouding tussen:

- de beschikbare weerstandscapaciteit waarmee de financiële gevolgen van resterende risico's op het jaarrekeningresultaat gedekt kunnen worden;
- de benodigde weerstandscapaciteit voor resterende risico's waarvoor dekking niet meer redelijkerwijs binnen de programmabegroting is op te nemen.

Op grond van het risicomanagementbeleid moet de Algemene Reserve voldoende zijn om negatieve jaarrekeningresultaten als gevolg van resterende risico's te dekken. De gemeenteraad heeft in 2014 besloten te sturen op een Algemene Reserve die voldoende is om het weerstandsvermogen in de raadsperiode 2014-2018 aan de bovenkant van de bandbreedte 1,0 – 1,4 te houden.

Actualisatie van de benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend met het risicomodel¹. Met dit model maken we schattingen van de negatieve financiële gevolgen van risico's. Met deze schattingen wordt bepaald welke weerstandscapaciteit nodig is om het resterend risico op te kunnen vangen, zonder daarbij 100% garantie na te streven.

De benodigde weerstandscapaciteit bij de Begroting 2018 is € 263 miljoen. Dit bedrag is met een waarschijnlijkheid van 90% voldoende om voor een periode van twee jaar de financiële gevolgen van het resterend risico te dragen. Daarbij is er een kans van 10% dat dit bedrag toch tekortschiet.

Actualisatie van de beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is gesteld op € 359 miljoen, met als opbouw:

- de Algemene Reserve (€ 357 miljoen);
- de niet-benutte belastingcapaciteit (€ 12 miljoen)²;
- aftrek voorgenomen onttrekking Algemene Reserve voor dekking *Erfpachtkwestie slachtoffers Tweede Wereldoorlog* (- € 10 miljoen);

De Algemene Reserve is de enige directe en vrij beschikbare bron van weerstandscapaciteit. De Algemene Reserve is echter geen spaarpot, het is deel van het eigen vermogen en wordt niet in kasgeld aangehouden, omdat het al is ingezet ter financiering van gemeentelijk bezit. Gebruik ervan betekent onherroepelijk dat we middelen moeten aantrekken door gemeentelijk bezit te verkopen, een banklening aan te gaan of andere vormen van externe financiering. Het aanhouden van een voldoende hoge Algemene Reserve zorgt ervoor dat de gemeente deze mogelijkheden heeft en dat tegenvallers bij de uitvoering van de begroting kunnen worden opgevangen.

Weerstandvermogen

Voor de berekening van het weerstandsvermogen wordt de benodigde weerstandscapaciteit afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit.

Weerstandvermogen Bedrag x € 1 miljoen	2012	2013	2014	2015	2016	BG 2018
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 267	€ 269	€ 371	€ 371	€ 359	€ 359
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 267	€ 249	€ 273	€ 270	€ 270	€ 263
Weerstandvermogen (WSV)	1,00	1,15	1,36	1,37	1,33	1,36

1 Het risicomodel werkt met een zogeheten Monte Carlo-methode, is onafhankelijk gewaardeerd en is geschikt voor het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit.

2 De niet-benutte belastingcapaciteit is gesteld op 5% van de som aan belastinginkomsten, zoals begroot voor 2018.

Uit de tabel blijkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de benodigde weerstandscapaciteit te leveren. Met een weerstandsvermogen van 1,36 voldoet de gemeente aan het door de gemeenteraad vastgestelde beleid om te sturen op een weerstandsvermogen aan de bovenkant van de bandbreedte van 1,0 tot 1,4. Een weerstandsvermogen in deze bandbreedte wordt op basis van empirisch onderzoek onder Nederlandse gemeenten als voldoende beschouwd.

In het risicoprofiel voor 2017 is een aantal verschuivingen opgetreden die hebben geleid tot een daling van de benodigde weerstandscapaciteit.

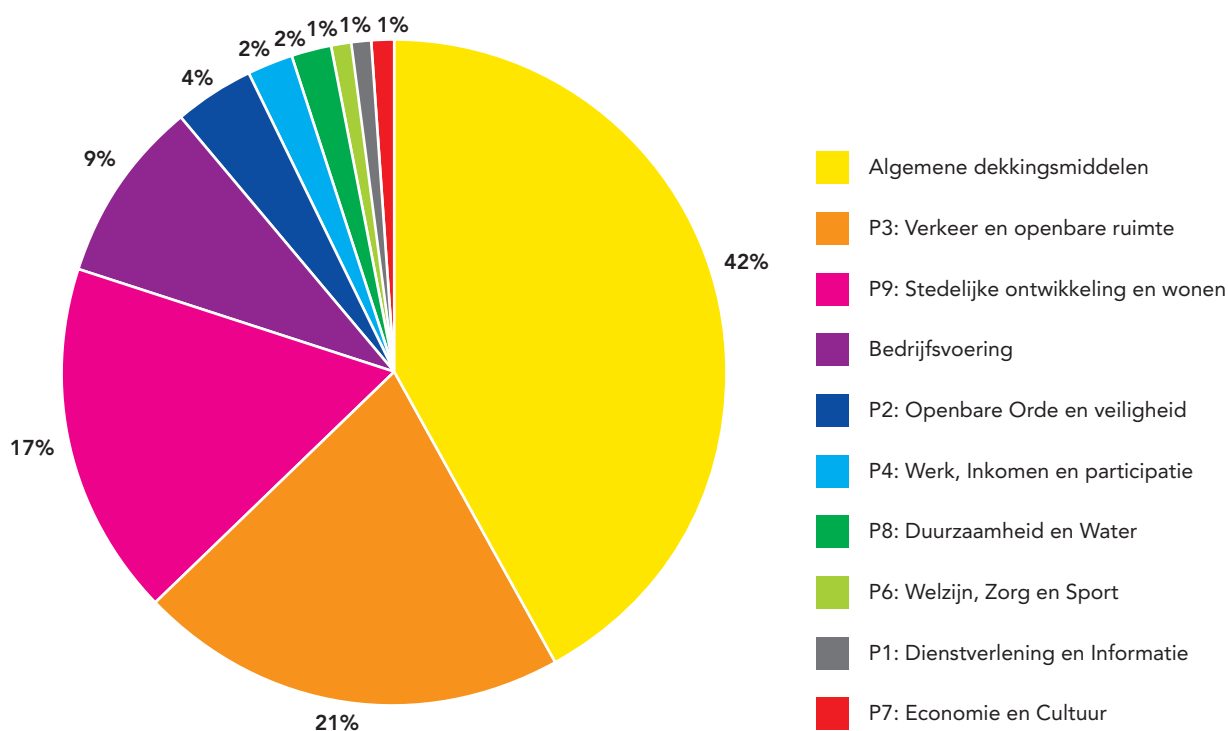
De daling in het risicoprofiel is voornamelijk het gevolg van de daling van het risico op het overschrijden van de opbrengstlimiet bij leges/WABO. Uit onderzoek is gebleken dat deze legesopbrengsten de kosten onderschrijden en daarmee in 2017 ruim onder de opbrengstlimiet zullen blijven.

Een factor die risicoverhogend werkt is de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn die gepaard gaat met een grote aanpassing van het tramvervoersnet. Dit brengt een systeemsprong mee voor het Gemeentelijk Vervoerbedrijf waaraan het zich zal moeten aanpassen en waarvan we de positieve en eventueel negatieve gevolgen pas over een langere tijd zien. Het resterende financiële risico voor de gemeente zit dan in lagere dividend-afdrachten en in mogelijke kapitaalbijstorting.

4.1.4 Ontwikkeling van de risico's per beleidsprogramma

In deze subparagraaf beschouwen we per beleidsprogramma de belangrijkste risico's op gemeentelijk niveau. Risico's die zich in de beleidsprogramma's voor kunnen doen, lichten we bij de betreffende programma's toe in hoofdstuk 3 en de risico's voor de bedrijfsvoering in de verplichte paragraaf 4.10 Bedrijfsvoering.

De benodigde weerstandscapaciteit is hieronder uitgesplitst naar de beleidsprogramma's. Het diagram geeft inzicht in het aandeel per beleidsprogramma in de benodigde weerstandscapaciteit. Hierin zijn ten opzichte van Jaarrekening 2016 geen grote wijzigingen.

Uit de grafiek blijkt dat de resterende risico's in het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen het grootste aandeel hebben in de benodigde weerstandscapaciteit. In dit onderdeel zijn de concernbrede resterende risico's opgenomen.

Per beleidsprogramma volgt hieronder een korte toelichting over het aandeel in de benodigde weerstandscapaciteit van de gemeente.

Programma 1 Dienstverlening en informatie

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 1%. De risico's gaan om continuïteit van ondersteunende processen en systemen en de ontwikkeling van innovatieve dienstverlening.

Programma 2 Openbare orde en veiligheid

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 4%. De risico's betreffen calamiteiten.

Programma 3 Verkeer en openbare ruimte

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 21%. De risico's gaan om tegenvallende baten uit parkeren, waterbouwkundige werken, onvoorziene uitgaven als gevolg van ontwikkeling in fiscale wetgeving en -claimschade bij- projecten. Van de dertien projecten die op dit moment onder de Regeling Risicovolle Projecten (RRP, de regeling) vallen, zijn er acht onder het programma Verkeer en openbare ruimte. Het betreft: ZuidasDok, Noord/Zuidlijn, Renovatie Metro Oostlijn: Stationrenovaties, Renovatie Amsterdamse Wegtunnels, De Entree, Leidseplein, Singelgrachtgarage en Bruggen en Kades. Het programma Sprong over het IJ en daarmee samenhangend de verplaatsing van de Passagiersterminal Amsterdam staan op de nominatie voor toetreding tot de regeling. Het college heeft besloten het project Amstelveenlijn niet onder de regeling te brengen, omdat de eindverantwoordelijkheid van het project bij de Vervoerregio is belegd. Het college en de gemeenteraad zijn daarmee niet bevoegd om inhoudelijk te sturen op het project. Het financiële risico van het project Amstelveenlijn voor de gemeente Amsterdam is beperkt.

Programma 4 Werk, inkomen en participatie

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 2%. De risico's betreffen de onzekerheid over de hoogte van het macrobudget in het Inkomen-deel van de Wet werk en bijstand, en begeleiding van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

De risico's binnen dit programma dragen niet bij aan de benodigde weerstandscapaciteit. De risico's in het programma Onderwijs, jeugd en diversiteit zijn niet resterend en kunnen binnen het programma worden opgevangen. De kans op een claim op de algemene middelen als gevolg van een optredend risico vanuit dit programma is zeer klein. Risico's die binnen dit programma optreden kunnen worden opgevangen binnen de programmabegroting, de Egalisatiereserve Jeugd en de reserve Samen doen.

Programma 6 Welzijn, zorg en sport

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 1%. In dit programma spelen vooral de integrale aanpak van het zorgdomein en de prestatie- en contractbeheersing met de zorgaanbieders.

Het college heeft besloten om het programma Professional Portal Innovatie (PPI) en Digitale dienstverlening onder de RRP (de regeling) te brengen. Het betreft een innovatieve IT-ontwikkeling in G4-verband waarbij baten op termijn ten goede komen aan dienstverlening aan (kwetsbare) burgers.

Programma 7 Economie en cultuur

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 1%. De risico's betreffen bezwaren tegen subsidiebeschikkingen.

Programma 8 Duurzaamheid en water

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 2%. De risico's betreffen versnelde vervanging van afvalcontainers en het Programma Varen - Passagiersvaart.

Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 17%. De risico's betreffen de garanties Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW), Erfpacht, Gemeentelijk Vastgoed en plan- en claimschade. Daarnaast is binnen dit programma het grondbedrijf actief. Voor deze activiteiten - met uitzondering van de Zuidas - is een eigen risicoreserve aanwezig in het Vereveningsfonds.

Garanties

Het grootste deel van het garantievolume (99%) is gerelateerd aan de achtervangpositie voor het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en heeft een laag risicoprofiel. De gemeente kan als achtervang aangesproken worden om gezamenlijk met het Rijk renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen indien hun fondsvermogen ontoereikend is.

Grondexploitaties

In programma 9. Stedelijke ontwikkeling en wonen en de paragrafen 4.6 Grondbeleid wordt ingegaan op de actuele prognoses van de grondexploitaties. De resultaten ervan hebben gevolgen voor het Vereveningsfonds en voor de reserve Zuidas.

Vereveningsfonds

In 2016 heeft de gemeenteraad ingestemd met de regeling Financieel stelsel gebiedsontwikkeling. Als gevolg van het nieuwe financiële stelsel voor de gebiedsontwikkeling zullen voor grote investeringen (en voor tekorten) voorzieningen worden getroffen die ten laste komen van de reserve van het Vereveningsfonds. Hierdoor blijft de toekomstige toename van het onderhanden werk beperkt, waardoor na ontvangsten van toekomstige gronduitgiften eerder tussentijdse winsten kunnen worden genomen. Met deze tussentijdse winsten wordt de reserve van het Vereveningsfonds gevoed voor verder in de toekomst gelegen voorinvesteringen in de gebiedsontwikkeling. In geval van conjuncturele vraaguitval zijn de voorinvesteringen gedekt door de gevormde voorzieningen.

Stimuleringsfonds Volkshuisvesting

In 2016 zijn alle grondexploitaties en verplichtingen uit het voormalig Stimuleringsfonds volledig geïntegreerd.

Zuidas

De resultaten van de grondexploitaties van de Zuidas dienen onder meer om de gemeentelijke bijdrage aan het ondergronds brengen van de ring A10-Zuid te dekken: het ZuidasDok. Daarnaast gaat het om het vergroten en moderniseren van Station Zuid en het herinrichten van het openbaar gebied. De nog te betalen gemeentelijke bijdrage aan het ZuidasDok bedraagt € 292,7 miljoen (nominaal prijspeil 2017) waarvan € 196,7 miljoen vaste bijdrage plus € 96 miljoen voor risicodelingsregelingen met het Rijk. De bijdrage ZuidasDok wordt jaarlijks geïndexeerd met de IBOI³. De huidige financiële vooruitzichten voor de Zuidas geven aan dat er nog voldoende marge is om deze bijdrage te dekken uit de gerealiseerde en de nog te verwachten resultaten uit de grondexploitaties.

³ IBOI, Index Bruto Overheidsinvesteringen, dit is de index van de gemiddelde prijsontwikkeling van de bruto investeringen van de collectieve sector, wordt gebruikt voor het indexeren van prijzen in overeenkomsten en gepubliceerd in de Nationale rekeningen.

Vernieuwing erfpachtstelsel

Conform de afspraken in het coalitieakkoord hebben wij in 2016 het erfpachtstelsel vernieuwd door de invoering van eeuwigdurende erfpacht voor nieuwe gronduitgiften. Voor bestaande erfpachters is de gemeenteraad op 29 juni 2017 akkoord gegaan met de overstapregeling. Hierdoor kunnen erfpachters vanaf oktober 2017 een aanvraag indienen om over te stappen van het voortdurende naar het eeuwigdurende stelsel.

Bedrijfsvoering

De bijdrage van de risico's binnen de bedrijfsvoering aan de benodigde weerstandscapaciteit is 9%. De risico's zijn overwegend fiscale risico's en ICT-risico's.

ICT

De aandacht voor risico's op verstoring van de ICT-dienstverlening en in het bijzonder voor cybercrime is merkbaar gestegen.

Fiscaliteit

De fiscale beheersing is de afgelopen jaren beduidend verbeterd. De inrichting van de fiscale controlfunctie sluit aan bij de verwachtingen van de Rijksbelastingdienst en de wijze waarop de Amsterdamse controlfunctie is ingericht.

De fiscale risico's die samenhangen met de beheersing van de loonheffingen en omzetbelasting konden de afgelopen jaren naar beneden worden bijgesteld.

Vennootschapsbelasting

De gemeente is vanaf 1 januari 2016 voor een aantal activiteiten belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. Hieronder schetsen we kort de eventuele effecten van de vennootschapsbelasting (Vpb) op (de risico's van) een aantal onderdelen van de bedrijfsvoering:

- **Erfpacht en Vastgoed**
Voor het erfpachtbeheer en de verhuur van vastgoed heeft de gemeente het standpunt ingenomen dat deze activiteiten niet onder de belastingplicht vallen. Het is onzeker of de Rijksbelastingdienst dit standpunt volgt. Het overleg daarover met de Rijksbelastingdienst loopt. Er is een risico dat het totaalresultaat van erfpacht en grondexploitaties Vpb-plichtig is.
- **Parkeren**
Parkeren op de openbare weg wordt door de Rijksbelastingdienst aangemerkt als een overheidstaak, waardoor de gemeente over de opbrengsten geen omzetbelasting hoeft af te dragen. Er lopen twee procedures over de vraag of parkeren op de openbare weg voor de omzetbelasting als een overheidstaak of als een ondernemerstaak moet worden gezien. Als het als een ondernemerstaak moet worden gezien, dan moet de gemeente in de toekomst omzetbelasting gaan afdragen over de opbrengsten. Een mogelijk bijkomend gevolg kan zijn dat het parkeren op straat ook belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting gaat worden.
- **Effect deelnemingen**
Met ingang van 2017 geldt de Vpb-plicht voor Zeehavens. Dit heeft effect op de winsten van het Havenbedrijf Amsterdam N.V. en daarmee een potentieel effect op de dividenden.

Algemene middelen

De bijdrage van de risico's voor de algemene middelen aan de benodigde weerstandscapaciteit is 42%. De risico's gaan vooral om de inkomstenbronnen zoals gemeentefonds en gemeentebelastingen en de balans via Boekwaarde deelnemingen, verstrekte leningen en de financiering.

Rijksbeleid gemeentefonds

De ontwikkeling van het gemeentefonds is gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven. In maart 2017 waren er Tweede Kamerverkiezingen. Een nieuwe regering kan leiden tot verschuivingen in de rijksuitgaven die van invloed kunnen zijn op de omvang van het gemeentefonds. Ook de financiële verhoudingen tussen het Rijk en gemeenten staan bij de coalitieonderhandelingen op de agenda. Die verhoudingen zijn uitgewerkt in de Financiële-verhoudingswet. De raming van het gemeentefonds is daarmee onzeker en er blijft een risico op een bijstelling naar beneden.

Gemeentebelastingen en tarieven

Jaarlijks ontvangt de gemeente Amsterdam inkomsten uit belastingen, tarieven en leges. Deze lokale heffingen vormen een belangrijk onderdeel van de gemeentelijke inkomsten. De OZB (onroerende zaakbelastingen) levert daarbinnen veruit de grootste bijdrage aan de algemene middelen. Voor deze belasting is het beleid dat een daling of stijging van de heffingsgrondslag gecompenseerd wordt met een aanpassing van het tarief. Correcte vastlegging van de heffingsgrondslagen in basisregistraties is daarom cruciaal. Een verslechtering van de economische situatie kan leiden tot het risico dat het maatschappelijk draagvlak onder het beleid van heffingsgrondslagcompensatie in het tarief onder druk komt te staan.

Naast de OZB leveren de opbrengsten uit toeristenbelasting een steeds grotere bijdrage aan de algemene middelen. Hiervoor bestaat een risico dat door een verslechtering van de economische situatie en/of een plotseling teruglopende populariteit van Amsterdam als vakantiebestemming, het aantal overnachtingen vermindert en dus ook de opbrengsten uit toeristenbelasting dalen. Andere risico's zijn de toename van wanbetaling van belastingen en een groeiend beroep op de kwijtscheldingsregelingen. Tot op heden hebben deze risico's zich in beperkte mate voorgedaan. Voor 2017 is de raming een toename van de inkomsten uit toeristenbelasting.

Deelnemingen

Het gemeentelijk aandelenbezit moet op de balans op basis van historische verkrijgingprijs worden gewaardeerd, tenzij de marktwaarde langdurig onder die prijs ligt. In het laatste geval moet worden afgewaardeerd. Jaarlijks beoordelen we de boekwaarde van de deelnemingen voor het opmaken van de jaarrekening en indien nodig waarderen we een deelneming af. Als er aanleiding voor is, wijzigen we ook tussentijds de boekwaarde. Bij de meeste deelnemingen beschouwen we het effect van (verplichte) afwaardering als gering. Toch bevat de deelnemingenportefeuille een aantal deelnemingen waarbij het risico van afwaardering aanwezig is. Het algemene risico op afwaardering van de boekwaarde van de deelnemingen is meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

Een ander risico is dat dividenden lager uitvallen dan begroot. De gemeente heeft als bestendige gedragslijn om behoedzaam te begroten. Het risico is dus gering. Toch is er een kans dat de dividenden voor een aantal deelnemingen lager uitvallen. Met deze risico's hebben we in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit rekening gehouden.

Overige partijen waarbij de gemeente belanghebbende is

Behalve via deelnemingen, werkt de gemeente met een groot aantal private organisaties in diverse andere vormen samen om haar doelstellingen te realiseren. Denk aan samenwerkingsverbanden met publieke instellingen (gemeenschappelijke regelingen), woningcorporaties, scholen en zorginstellingen. Ervaringen in de laatste jaren leren dat, als deze organisaties in de problemen komen, zij soms een beroep doen op gemeentelijke financiële steun. Ook al is dat naar de letter niet altijd afdwingbaar, toch ziet de gemeente zich dan soms gedwongen bij te springen om een ongestoorde voortgang van de dienstverlening te waarborgen.

Financiering

De gemeente financiert een deel van haar bezit met schuld. Voor het begrotingsjaar 2018 wordt verwacht dat de gemeente Amsterdam € 5,3 miljard extern gaat lenen. De externe schuld zal naar verwachting tot en met 2021 stijgen naar € 5,8 miljard. Er zijn verschillende invalshoeken om schuld en de beheersbaarheid ervan te beoordelen waarbij financiële kengetallen een rol spelen. Van deze kengetallen worden de netto schuldquote en de solvabiliteitsratio in paragraaf 4.2 Financiering

nader toegelicht. Vanuit de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) zijn de kengetallen kasgeldlimiet en renterisiconorm verplicht. Voor het begrotingsjaar 2018 liggen de financiën van de gemeente Amsterdam binnen de normering die deze kengetallen geven. (Zie voor de kengetallen hieronder subparagraaf 4.1.5 Definitie en toelichting kengetallen.)

Belangrijke risico's die de financieringsfunctie van de gemeente (kunnen) beïnvloeden zijn het renterisico en het beschikbaarheidsrisico van financiering.

Het renterisico treedt op over de omvang van de nog aan te trekken schuld. Dit is het verschil tussen de externe financieringsbehoefte en de al aangegane schulden. Het risico is dat de uiteindelijk te betalen rente hoger is dan begroot. Sinds het opstellen van de nota Herziening rentestelsel in 2015 worden mogelijk negatieve gevolgen van een rentestijging opgevangen met een renterisicobuffer. De rente is de afgelopen jaren gedaald. De renterisicobuffer bedraagt voor 2017 1% en de jaren daarna 2%.

Het beschikbaarheidsrisico van financiering treedt op wanneer een krapte aan beschikbare middelen op de kapitaalmarkt bestaat, of wanneer partijen niet meer bereid zijn de gemeente geld te lenen. Er zijn twee sectorbanken die specifiek zijn opgericht voor het financieren van lokale overheden. Daarnaast is Amsterdam aangesloten bij het obligatieprogramma voor Nederlandse gemeenten van de BNG Bank. Dit geeft Nederlandse gemeenten rechtstreeks toegang tot de Europese kapitaalmarkt via het uitgeven van obligaties. Een obligatie is een lening met gestandaardiseerde voorwaarden. Het beschikbaarheidsrisico wordt op dit moment als beperkt geschat.

Leningen en garanties

Voor het begrotingsjaar 2018 wordt verwacht dat de gemeente € 246 miljoen aan leningen aan derden verstrekt zal hebben aan het einde van het jaar. Eind 2016 had de gemeente € 492 miljoen aan leningen en € 10.867 miljoen aan garanties uitstaan. 85% van de totale hoofdsom aan leningen die de gemeente in 2016 had uitstaan, heeft een verhoogd risicoprofiel. Deze leningen betreffen AEB, Nemo, AIF en Schuldsaneringsleningen. Daarbij is er een sterke concentratie door het aandeel van 79% van AEB in de totale hoofdsom van de leningenportefeuille van de gemeente. De daling van omvang van de verstrekte leningen in 2018 wordt met name veroorzaakt door de beoogde aflossing van ruim € 200 miljoen van de verstrekte financiering aan deelneming AEB Amsterdam. Mogelijk gaat AEB deze lening al in 2017 aflossen. De uitstaande garanties hebben een laag tot gemiddeld risicoprofiel.

Toelichting op leningen en garanties met een gemiddeld en verhoogd risicoprofiel staat in de Financieringsparagraaf.

4.1.5 Definitie en toelichting kengetallen

Kengetallen kunnen vooral in onderlinge samenhang informatie geven. Van belang is te kijken naar ontwikkelingen en trends over een langere periode, evenals naar het onderliggende risicoprofiel. Op basis van de cijfers bij de Jaarrekening 2016 kunnen we concluderen dat de gemeente in 2016 aan de gestelde normen voldoet.

Financiële kengetallen

Kengetallen	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Netto schuldquote	63%	92%	108%	113%	117%	118%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	55%	83%	102%	108%	112%	113%
Solvabiliteitsratio	61%	55%	52%	51%	51%	51%
Structurele exploitatieruimte	2,6%	1,7%	0,8%	0,3%	0,5%	0,7%
Grondexploitatie(BRUTO)	-5%	-13%	-18%	-19%	-19%	-19%
Belastingcapaciteit	0,84	0,81	0,81	0,81	0,81	0,81